

Els principis del ritme en català

Jesús Jiménez

Noves perspectives en lingüística catalana. Passat, present i futur
30è Col·loqui Lingüístic de la Universitat de Barcelona

Projecte I+D+i/PID2020-113971GB-C21 (www.ub.edu/GEVAD), finançat per
MCIN/AEI/10.13039/501100011033

Pregunta inicial

- Quin d'aquests títols sona millor?

Te deix, amor, la mar com a penyora (1975)

Jo pos per testimoni les gavines (1977)

Carme Riera

Qui i què?

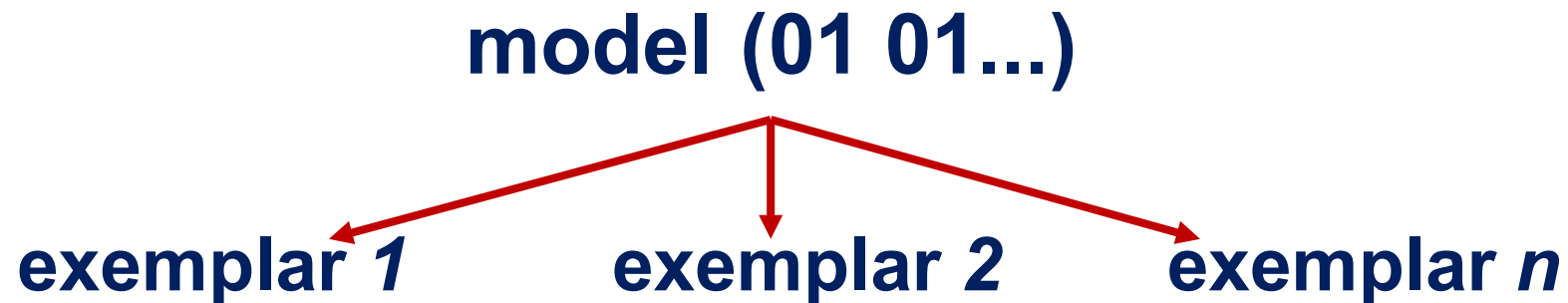
- **Qui** s'ha ocupat de la mètrica?
 - Típicament, els **lingüistes** i, concretament, els fonòlegs: G. Ferrater, S. Oliva (cat.); T. Navarro Tomás, A. Quilis (cast.)...
- Quin és **l'objecte** d'estudi? **Què** estudien?
 - Les **formes** mètriques i la seua **idoneïtat**.

Qüestió clau

Com definim la bondat mètrica?

Per les transformacions

- **Gramàtica generativa** (resposta inicial):
 - Hi ha un **model** de vers, amb ritme binari (**01 01...**)
 - Com més es transforma, menys ideal és l'exemplar **resultant**:

Per les transformacions

- **Exemple:** hexasíl·labs:
- **Model (abstracte):** binari, **01 01 01:**
 - **Exemplar binari:** 01 01 01: 😊😊
 - (aquell) (migdi-)(a ale)<gre> / (de ten-)(des, fonts), (jardins)
 - **Exemplars no (tan) binaris:** 01 00 01 / 00 01 01: 😐😐
 - (amb u-)(na agonitzant)/ (cal·ligrafi-)(a du-)<ra>

Per les transformacions

- **Exemple:** hexasíl·lars:

- Previsió: 😊😊 millor i, per tant, més freqüent que 😐😐:

Patró	1a	2a	3a	4a	5a	6a	March	Estellés
2 + 2 + 2	0	1	0	1	0	1	43.1% (650)	39.1% (444)
2 + 4	0	1	0	0	0	1	36.2% (546)	38.5% (438)
4 + 2	0	0	0	1	0	1	20.6% (311)	22.4% (255)

Per les transformacions

- **Problema:**

- El ritme ternari **001 001** necessita dues transformacions (en teoria ☹️☹️) i, tot i això, és bastant freqüent:

- (un cada-)(ver verdós) / (un cada-)(ver fosfò-)<ric>

Patró	1a	2a	3a	4a	5a	6a	March	Estellés
3 + 3	0	0	1	0	0	1	29.8% (735)	37.5% (947)
2 + 2 + 2	0	1	0	1	0	1	26.4% (650)	17.6% (444)

Per les transformacions

- **Problema:**

- De fet, hi ha qui considera el ritme **ternari** el/un **ritme bàsic** del català (Ferrater, Oliva). Ergo, deu ser bo.

Pels principis

- **Gramàtica generativa** (resposta en teoria de l'optimitat):
 - **No** hi ha necessàriament un únic **model** de vers
 - Els **diferents** exemplars s'avaluen en funció de com satisfan els **principis** mètrics universals: p. ex., **BINARIETAT**

Pels principis

- **Per què pot ser bo 001 001?**
 - El **binarisme** es pot mesurar en diferents nivells!

	Peus	Hemistiquis
BINARIETAT	(01) 😊	(01)(01)(01) 😞
BINARIETAT	(001) 😞	(001)(001) 😊

Pels principis

- Un altre **principi: LONG-LAST PRINCIPLE**: In a sequence of groups of unequal length, the longest member should go last.

Patró	1a	2a	3a	4a	5a	6a	March	Estellés
2 + 2 + 2	0	1	0	1	0	1	43.1% (650)	39.1% (444)
2 + 4	0	1	0	0	0	1	36.2% (546)	38.5% (438)
4 + 2	0	0	0	1	0	1	20.6% (311)	22.4% (255)

Pregunta inicial

- Quin d'aquests títols sona millor?

Te deix, amor, la mar com a penyora (1975)

Jo pos per testimoni les gavines (1977)

Carme Riera

Pels principis

- Dos **decasíl·labs**:
- El primer, amb una estructura 4 + 6:
(Te deix, **amor**,) (la mar com a **penyo-**)ra
- El segon amb una estructura 6 + 4:
(Jo pos per **testimo-**) (ni les **gavi-**) nes

Pels principis

- I què deien els clàssics?
- **4 + 6** sona millor, perquè $6 + 4$ «non ha bela casenza»
- Tot i que $6 + 4$ es pot arreglar a vegades...
- ...com a $2 + 4 + 4$:
- **(Jo pos) (per testimo-) (ni les gavi-) nes**
- (To be) (or not to be) (that is the ques-)tion

Referències

Podeu trobar les referències en:

Jiménez, Jesús (2019): «Poesia bastida amb materials planers: Optimització del ritme en els alexandrins d'Estellés». *Zeitschrift für Katalanistik* 32, 223-269.

Jiménez, Jesús (2022): «Rhythmic structure in Ausiàs March (1400–1459) and Vicent Andrés Estellés (1924–1993): A quantitative constraint-based approach». *Zeitschrift für romanische Philologie* 138, 87-117.

- Projecte I+D+i/PID2020-113971GB-C21 (www.ub.edu/GEVAD), finançat per MCIN/AEI/10.13039/501100011033